

14. Simonova M., Poruchnik A. (2015). Institutionalization of international investment in the conditions of globalization. K.: KNEU, 324 p. [In Ukrainian].
15. Poruchnik A.M. (2010). Anti-cyclical regulation of a market economy: the globalization perspective / A.M. Poruchnyk, D.N. Luk'yanenko, Ya.M. Stolyarchuk et al. / K.: KNEU. 334 p. [In Ukrainian].
16. Stolyarchuk Ya. M. (2009). Global asymmetries of economic development — K.: KNEU. — 302 p. [In Ukrainian].
17. Common European Economic Space: Harmonization of Megregional Contradictions (2007). ed. D. G. Luk'yanenko, V. I. Chuzhykov. — K.: KNEU. — 544 p.
18. Meier G.M., Rauch J.E. Philipenko A. (2003). Leading issues in economic development. — Ky'yiv: Ly'bid'. — 688 p. [In Ukrainian].
19. Bunkov V.S. (2013). Effectiveness of the market of credit default swaps during the financial crisis of 2008–2009 // Rossiyskoe predprinimatel'stvo. No. 20 (242). — p. 82–88. Retriever from: <http://www.creativeconomy.ru/articles/29901>. [In Russian]
20. Galaburda N.K. Undoubted transformation or political economy of post-socialist transformations. (2014). Formuvannya ry'nkovoyi ekonomiky K.: KNEU. No. 31. — P. 79–89. [In Ukrainian].

Стаття надійшла 05.06.2018

УДК 339.92

DOI.10.33111/vz_kneu.19.18.01.11.075.081

Тананайко Тетяна С.

Аспірант кафедри міжнародної торгівлі та маркетингу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
e-mail: tetiana_tananaiko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9579-8198

ПРОБЛЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОТ

Tananaiko Tetiana

PhD student in International Economic Relations
KNEU named after Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: tetiana_tananaiko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9579-8198

THE PROBLEMS AND MECHANISMS OF THE EFFICIENCY OF THE WTO FUNCTIONING

Анотація. В умовах сьогодення багатостороння система перебуває в нестабільному стані: торговельні війни між глобальними економічними лідерами, зростання випадків неправомірного застосування тарифних і нетарифних заходів торговельного захисту, невиконання сторонами суперечок з торговельних питань рішень Груп експертів, безпрецедентне зростання кількості регіональних угод тощо. З огляду на глобальні виклики, що нещодавно постали перед багатосторонньою торговельною системою, а також на проблемні аспекти функціонування Світової організації торгівлі (СОТ) системного характеру майбутнє існування організації як ключового суб'єкта системи стоїть під питанням. Питання проблемних аспектів функціонування багато-

сторонньої торговельної системи вивчали зарубіжні вчені М. Есліг, Т. Кот'єр, Е. Паттерсон, Е. Бекерс, Р. Тех, М. Рой, Р. Адланг, Х. Махмуд, Д. МкДеніелс, А. Моліна, Е. Вікстром, П. Діакантоні, К. Кастіло, серед вітчизняних вчених, чії праці присвячені зазначеній тематиці, можна виокремити Т. Циганкову, Д. Лук'яненка, В. Гецця, І. Бураковського, О. Яценко, В. П'ятницького та інших. У статті проаналізовано системні прояви недостатньої ефективності функціонування багатосторонньої торговельної системи з урахуванням змін у часі. Метою роботи є проведення причинно-наслідкового аналізу недостатньої ефективності функціонування Світової організації торгівлі та пошук механізмів її підвищення. Визначено основні напрями діяльності СОТ як інституту, відповідального за розробку, імплементацію та дотримання універсальних норм і правил у сфері торгівлі, що потребують модернізації, а саме: механізм врегулювання суперечок, моніторинг торговельних політик членів і багатосторонній переговорний процес. Визначено причини та запропоновано можливі механізми вдосконалення подальшої роботи та підвищення результативності діяльності організації.

Ключові слова: багатосторонні переговори, багатостороння торговельна система, механізм врегулювання суперечок, моніторинг торговельних зобов'язань, плюрилітералізм, регіональні торговельні угоди, Світова організація торгівлі.

Abstract. Nowadays the multilateral system can be characterized as an unstable one: trade wars between global economic leaders, increasing cases of voluntary usage of tariff and non-tariff measures with trade defense purposes, non-compliance by parties of trade disputes with decisions of panels, unprecedented increase in the number of regional trade agreements. In view of the recent global challenges to the multilateral trading system, as well as the problematic aspects of the functioning of the World Trade Organization (WTO) of a systemic nature, the future existence of the organization as a key subject of the system is questioned. Foreign scientists such as M. Eslig, T. Kotyer, E. Patterson, E. Beckers, R. Tech, M. Roy, R. Adlang, H. Mahmud, D. McDaniels, A. Molina, E. Wickstrom, P. Diacantoni, K. Castillo, studied the problematic aspects of the functioning of the multilateral trading system. Among the domestic scientists whose works are devoted to the mentioned subject, we can distinguish T. Tsygankova, D. Lukyanenko, V. Geyets, I. Burakovsky, O. Yatsenko, Pyatnitsky and others. The article analyzes the systemic manifestations of the inefficient functioning of the multilateral trading system, taking into account its chronological transformation. The purpose of the paper is to carry out a causal analysis of the inadequate effectiveness of the functioning of the World Trade Organization and the search for mechanisms of its increasing. The principal directions of the work of the WTO as the institution responsible for the development, implementation and observance of universal norms and rules in the field of trade that need to be modernized are defined, namely: dispute settlement mechanism, monitoring of trade policy of Members and multilateral negotiation process. The reasons of the current state of things are identified and possible mechanisms for improvement of further work and increase of the organization's activity effectiveness are suggested.

Key words: multilateral negotiations, multilateral trading system, dispute settlement mechanism, trade monitoring, plurilateralism, regional trade agreements, World Trade Organization.

JEL codes: F13, F53, K33.

Постановка проблеми. Зважаючи на надзвичайну важливість пошуку напрямів досягнення цілей сталого розвитку світової економіки необхідним стає існування сильної багатосторонньої торговельної системи, побудованої на правилах, що гарантують реалізацію країнам справедливої, передбачуваної, прозо-

рої та ефективної торговельної політики. Саме такі функції покликана виконувати Світова організація торгівлі (СОТ). Однак низька результативність переговорів у рамках Дохійського раунду разом з динамічним зростанням кількості преференційних торговельних угод поставили під питання спроможність організації відповідати викликам сучасності.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичні засади формування, проблемні аспекти функціонування та подальшого розвитку багатосторонньої торговельної системи розкриті в працях багатьох іноземних науковців.

М. Есліг і Т. Котьер (2011) досліджують фундаментальні засади прийняття рішень у рамках СОТ, зокрема засади, на які спирається механізм досягнення консенсусу значної кількості членів з різним рівнем економічного розвитку, залучення в процеси міжнародної торгівлі та лібералізації доступу до ринків [1]. Е. Паттерсон (2017) стверджує, що недосконалим у СОТ є механізм залучення членів до діалогу з питань застосування ними торговельних заходів, що унеможливує досягнення балансу всередині організації [2]. Р. Адланг і Х. Махмуд (2017), розкриваючи питання зростаючої складності прийняття рішень консенсусом, вважають, що реалістичним виходом є укладання багатосторонніх домовленостей з обмеженою кількістю сторін, до яких будь-який заінтересований член зможе за бажанням приєднатися [3].

Д. МкДеніелс, А. Моліна, Е. Вікстром (2018) приділили увагу впливу СОТ на регіональні торговельні угоди, зробивши висновок: прослідковується тенденція, що актуальні питання торгівлі спершу висвітлюються в регіональних угодах, а потім розглядаються в багатосторонньому форматі [4]. П. Діакантоні, К. Кастіло (2018) критично проаналізували реалізацію СОТ функції моніторингу торговельних політик протягом десяти років після фінансової кризи 2008 року та визначили, що спостерігається тенденція посилення протекціоністських заходів, що безпосередньо відображається на недостатній прозорості торгівлі [5].

Е. Бекерс і Р. Тех (2019) дотримуються думки, що зростаюча кількість торговельних конфліктів, спричинених посиленням протекціоністських заходів країн матиме значний ефект на розвиток СОТ у середньостроковій перспективі [6]. М. Рой (2019) у свою чергу зазначає, що з огляду на все більше зростаючу вагу торгівлі послугами, а особливо транскордонного їх постачання, досліджуючи питання модернізації багатосторонньої торговельної системи доцільно приділити увагу обмежувальним заходам членів, які безпосередньо негативно впливають на діяльність малих і середніх підприємств, гендерну політику та досягнення цілей сталого розвитку [7].

Серед вітчизняних науковців, роботи яких присвячені заданій тематиці, а також дослідженню місця та ролі України в системі, можна виокремити Т. Циганкову [8], Д. Лук'яненка, В. Гесця, І. Бураковського, О. Яценко [9], Г. Солодковську [8], А. Олефір, В. Сіденка, В. Новицького, В. П'ятницького, О. Фурсову.

Метою статті є визначення ефективності функціонування Світової організації торгівлі та пошук механізмів її підвищення.

Методика дослідження. У процесі дослідження були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи, серед яких: метод логічного й історичного аналізу при дослідженні змін у часі характеру та форми недостатньо ефективної реалізації Світовою організацією торгівлі окремих функцій, метод компаратив-

ного аналізу при порівнянні поглядів іноземних, вітчизняних науковців, а також експертів СОТ на причини низької результативності діяльності організації та перспектив вирішення проблемної ситуації, графічний метод при структуризації проблемних аспектів управління організацією та прийняття рішень консенсусом, метод експертних оцінок при аналізі поглядів на ситуацію, що склалася всередині організації як співробітників СОТ, так і фахівців у сфері міжнародної торгівлі та торговельного права.

Метод системно-структурного аналізу було застосовано з метою систематизації всього комплексу недостатньо ефективних аспектів діяльності СОТ і класифікації їх за напрямками відповідно до виконуваних організацією функцій, принципів її роботи та відповідальних спеціалізованих органів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Накопичення в часі невирішених проблемних аспектів функціонування Світової організації торгівлі призвело до низької ефективності реалізації її основних функцій. З огляду на недостатнє вивчення цього питання з урахуванням блокування роботи Апеляційного органу СОТ і відсутності конкретних результатів багатосторонніх переговорів, необхідним стає пошук рішень щодо оптимізації роботи зазначеної організації з метою створення передбачуваного та конкурентного торговельного середовища.

Метою статті є проведення ґрунтовного причинно-наслідкового аналізу недостатньої ефективності функціонування Світової організації торгівлі та пошук механізмів її підвищення.

Виклад основного матеріалу. Тема недостатньої ефективності виконання Світовою організацією торгівлі (СОТ) покладених на неї функцій підіймається вже протягом багатьох років. Ще з початку 2000-х років, тобто майже з моменту заснування організації експерти наголошували на існуванні ряду проблем в управлінні діяльністю організації.

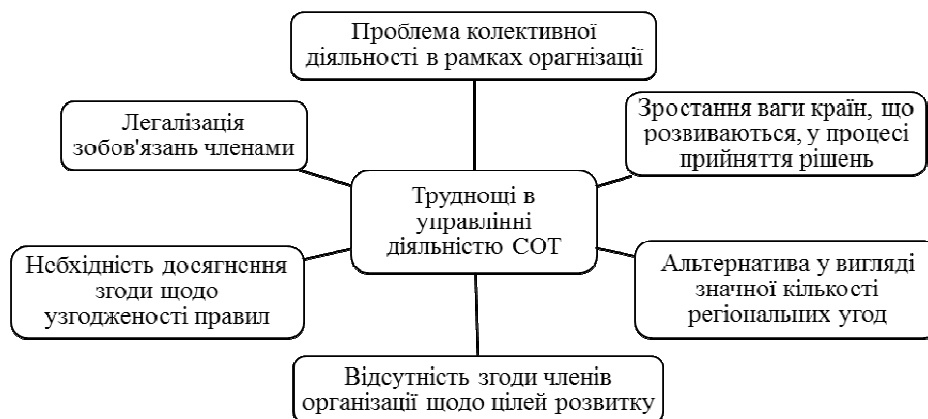

Рис. 1. Проблемні аспекти управління діяльністю Світової організації торгівлі на початку 2000-х років

Джерело: побудовано автором на основі [10].

Проілюстровані на рис. 1 проблемні аспекти суттєво вплинули на хід переговорів у рамках організації.

1. Проблема колективної діяльності організації виникла через те, що до 1995 року переговори щодо поступової лібералізації торгівлі велися дипломатами за закритими дверима, а після створення СОТ — значно зросла громадська увага до діяльності організації, що зробило її прозорішою, однак знайти баланс між конфіденційністю ходу переговорів та інформуванням про їх результати виявилось досить складно.

2. Зростання важливості думок країн, що розвиваються, свідчить про перехід до багатопольярної світової торгівлі. У той же час різниця в інтересах та кінцевих цілях розвинених і країн, що розвиваються, не дозволила досягти консенсусу щодо більшості переговорних напрямів, що й вплинуло на низьку результативність Дохійського раунду.

3. Поява значної кількості альтернативних регіональних торговельних угод, таких як Всеосяжна і прогресивна угода для транстихоокеанського партнерства (СРТПР), Трансатлантичне торговельно-інвестиційне партнерство (ТТІР), відіграє центральну роль у створенні нових типових правил, що впливають на місце розташування та розвиток глобальних ланцюгів вартості та формування змісту майбутніх регіональних угод.

4. Відсутність згоди щодо цілей розвитку організації стала очевидною ще з часів Уругвайського раунду переговорів, результати якого країни, що розвиваються, вважали асиметричними. Той факт, що країни з низьким рівнем доходів не спроможні на рівні з іншими виконувати взяті на себе зобов'язання в рамках СОТ, посилив очікування, що Дохійський раунд буде більш сконцентрований на досягненні цілей розвитку.

5. Зростання важливості транскордонного регулювання міжнародної торгівлі створює новий виклик у процесі переговорів, який полягає у знаходженні оптимального ступеня позитивної інтеграції (у відповідності до стандартів, прийнятних всіма заінтересованими сторонами) та досягнення згоди щодо регуляторного співробітництва та узгодженості правил.

6. Проблема легалізації зобов'язань членами СОТ полягає в тому, що деякі з них неохоче сприймають зобов'язання щодо потенціальних угод, а тому в майбутньому можуть неявно ухилятися від їх виконання. Тож невирішеність перелічених вище проблемних питань, поклала початок складнощам функціонування організації в умовах сьогодення.

М. Есліг і Т. Котсьєр у 2011 році у своїй праці «Реформування СОТ: видозмінений трикутник прийняття рішень» [2] зазначали, що механізм прийняття рішень у рамках СОТ спирається на три основні стовпи: єдиний комплекс зобов'язань, консенсус (відсутність у сторін, що домовляються, заперечень проти пропозицій, висунутих під час переговорів [11]) та керованість організації її членами (рис. 2), стверджують, що цей трикутник став нестійким.

Така думка є слушною, адже практика та розуміння «єдиного комплексу зобов'язань» ускладнюють досягнення конкретних результатів переговорів. Внаслідок цього почали відроджуватися плюрилітеральні підходи до підписання угод, тобто підходи, за яких результатом проведених переговорів стає підписання багатосторонньої угоди з обмеженим колом учасників.

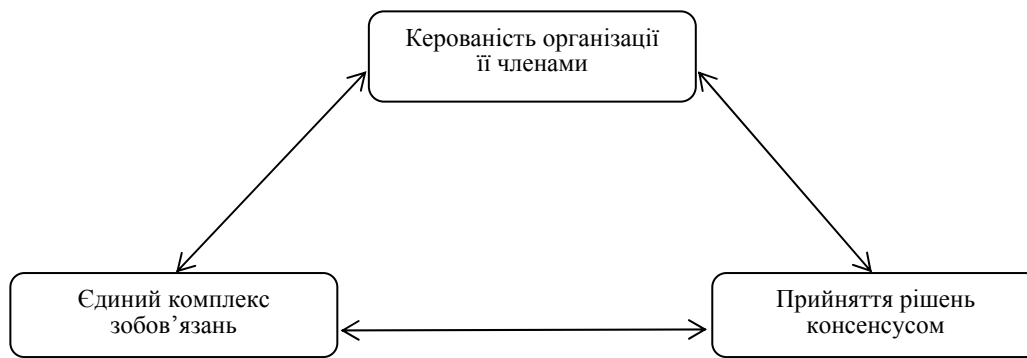

Рис. 2. Трикутник прийняття рішень в рамках Світової організації торгівлі

Джерело: побудовано автором на основі [2].

Слід виокремити чотири види проявів застосування такого підходу. По-перше, це нові мегарегіональні угоди (зокрема, Всеосяжна і прогресивна угода для транстихоокеанського партнерства (СРТПР) [12], переговори щодо яких ведуться за винятковим правилом для регіональних торговельних угод. По-друге, таким проявом стали багатосторонні угоди з обмеженим колом учасників, що не містять вимоги стосовно надання режиму найбільшого сприяння (РНС) членам, які не є сторонами угоди (наприклад, Угода про державні закупівлі (GPA) [13]. По-третє, це укладання багатосторонніх угод з обмеженим колом учасників, що передбачають надання РНС країнам і митним територіям, які не є учасниками (наприклад, Угода про інформаційні технології (ІТА) [14]. Четвертим проявом зазначеного підходу стали переговори щодо укладання багатосторонньої угоди з обмеженим числом учасників, пов'язаної з системою СОТ, але відокремленої від неї (зокрема, Угода про торгівлю у сфері послуг (TiSA).

З огляду на зазначені проблемні аспекти діяльності СОТ, які існували від моменту її створення, виникає питання, чому саме у 2018 році вони набрали безпрецедентної актуальності.

За відповіддю можна звернутися до ст. 3 Угоди про заснування Світової організації торгівлі (Марракеської угоди) [15], підписаної 15 квітня 1994 року. Зазначена стаття визначає 5 основних функцій організації: здійснювати моніторинг виконання угод і правил СОТ, виступати форумом для багатосторонніх переговорів, сприяти врегулюванню торговельних суперечок між членами, здійснювати огляд торговельних політик членів і співпрацювати з іншими міжнародними організаціями (МВФ, МБРР) з метою формування глобальної економічної політики. Наразі три з п'яти зазначених функцій, на думку членів та експертів, реалізуються недостатньо ефективно, що, безперечно, сигналізує про необхідність екстреного реагування на існуючі виклики.

Колишній експерт з переговорів щодо вступу до СОТ нових членів Ч. Осакве виокремлює конкретніші проблемні напрями станом на 2018 рік: функціонування державних підприємств, що здійснюють комерційну діяльність, наявність промислових і сільськогосподарських субсидій, недосконалу систему врегулювання суперечок, втрату організацією балансу між виконуваними функціями, неактуальність ряду правил та угод СОТ, неможливість прийняття все більшої кількості рішень консенсусом і відсутність регламентації застосування правил

регіональних торговельних угод [16]. До того ж він пропонує універсальне рішення, яким, на його думку, мають стати початок інтенсивних переговорів саме між заінтересованими членами з метою отримання конкретних результатів (табл. 1). З таким підходом важко не погодитися, адже епоха прийняття абсолютно всіх рішень консенсусом є неможливою з огляду на неготовність ряду країн прийняти глобалізаційні процеси в світовій торгівлі.

Таблиця 1

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ СОТ В 2018 РОЦІ

№	Проблема	Характеристика проблеми	Можливе рішення
1.	Функціонування державних підприємств, що здійснюють комерційну діяльність	ГАТТ 1994 року передбачає можливість функціонування державних підприємств. Однак міжнародна торгівля повинна здійснюватися, головним чином, операторами приватного сектору у відповідності до існуючих попиту та пропозиції в умовах ринкової економіки	Всім членам СОТ слід прийняти оперативне рішення щодо правил, керованих ринковою економікою, приватним сектором й конкуренцією
2.	Промислові та сільськогосподарські субсидії, які спотворюють торгівлю	Використання деякими членами сільськогосподарських та промислових субсидій створило не тільки бар'єри в глобальній торговельній системі, а й викликало протекціоністські реакції ряду членів СОТ	Необхідність початку переговорів, спрямованих на вирішення взаємопов'язаних питань сільськогосподарських субсидій та доступу до ринків, одночасно визнаючи, що проблеми з безпекою харчових продуктів не зникнуть
3.	Прийнятна для всіх членів СОТ система врегулювання суперечок	Блокування процедури врегулювання суперечок на етапі прийняття рішень Апеляційним органом ставить під загрозу виконання у майбутньому однієї з основних функцій СОТ	Ініціація переговорів в цьому напрямі, враховуючи існуючі практичні пропозиції щодо вирішення проблеми за умов залучення якнайбільшої кількості учасників
4.	Втрата СОТ балансу між виконуваними функціями	СОТ втратила критичну рівновагу між організацією як інституцією, створеною для підтримки, консолідації економічних реформ до боротьби зі шкідливим протекціонізмом, з одного боку, та організацією як інституцією для врегулювання суперечок за судовою процедурою, з іншого	Перехід від переговорів у багатосторонньому форматі за участі всіх 164 членів СОТ до формату багатосторонніх переговорів з обмеженим колом осіб, які не можуть бути заблоковані тими членами, хто не хоче рухатися вперед
5.	Застарілі правила СОТ у ряді секторів	Правила та дисципліни у сферах, починаючи з промислових субсидій, що спотворюють торгівлю до електронної комерції вимагають оновлень	Під час Конференції міністрів СОТ у м. Буенос-Айрес було наголошено на важливості майбутніх переговорів у сферах сприяння інвестиціям, електронної комерції, ММСП, внутрішнього регулювання торгівлі послугами, рівності прав жінок в міжнародній торгівлі. Задля прискорення отримання конкретних результатів у згаданих напрямках найбільш ефективним також є багатосторонній формат з обмеженим колом осіб

№	Проблема	Характеристика проблеми	Можливе рішення
6.	Неможливість прийняття все більшої кількості рішень консенсусом	Прийняття рішень в умовах згоди абсолютно всіх членів вже не є можливим в епоху складної взаємозалежності та необхідності співпраці для вирішення критичних та практичних завдань. Консенсус є найкращим варіантом, за умови, коли він є практично доступним	Використання більш прагматичних моделей прийняття рішень, як, наприклад, у Європейському Союзі (прийняття рішень кваліфікованою більшістю)
7.	Відсутність огляду та регламентації застосування правил регіональних торговельних угод	Зростаюча кількість укладених регіональних торговельних угод вимагає більш ефективного інституційного забезпечення дотримання правил таких угод	Комітет з регіональних торговельних угод має вийти за межі формальних аналізів, щоб виробляти рекомендації високої якості, які б сприяли, у тому числі, створенню робочих місць

Джерело: складено автором на основі [16].

Існування вітальної необхідності модернізації правил і засад функціонування СОТ визнано на найвищому політичному рівні. Так питання реформування організації стало ключовим предметом обговорення під час зустрічі представників 13 заінтересованих членів СОТ (Австралія, Бразилія, Канада, Чилі, ЄС, Японія, Кенія, Корея, Мексика, Нова Зеландія, Норвегія, Сінгапур та Швейцарія), яка відбулась у жовтні 2018 року в Канаді [18], саміту лідерів країн «Великої двадцятки» (G20), який відбувся в Аргентині в грудні 2018 року та стало однією з центральних тем Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) 2019 року в Швейцарії.

Усі існуючі проблемні питання можна об'єднати в три основні напрями: неможливість повноцінної реалізації механізму врегулювання суперечок, недостатня ефективність моніторингу зобов'язань членів і низька результативність переговорного процесу (рис. 3).

Станом на грудень 2018 року ряд розвинених членів СОТ, а саме США, Канада та ЄС висунули конкретні пропозиції [17] з питання реформування найбільших проблемних напрямів діяльності організації. Особлива увага приділяється питанню вдосконалення правил врегулювання торговельних суперечок.

Наразі механізм врегулювання суперечок у рамках СОТ перебуває у критичному стані через блокування Сполученими Штатами Америки (США) обрання нових членів до Апеляційного органу. Причини такої поведінки можна поділити на дві групи: процедурні та системні (табл. 2). У вересні 2018 року закінчилися повноваження четвертого судді Апеляційного органу, а в грудні 2019 року закінчаться повноваження ще двох членів [19]. Якщо обрання або переобрання четвертого судді на ще один термін не відбудеться, то діяльність Апеляційного органу буде паралізована (враховуючи правило запобігання виникнення конфлікту інтересів), а коли сплине термін повноважень ще двох членів — заблокована. Тому саме цей напрям має отримати найвищий пріоритет серед всіх інших, які підлягатимуть реформуванню.

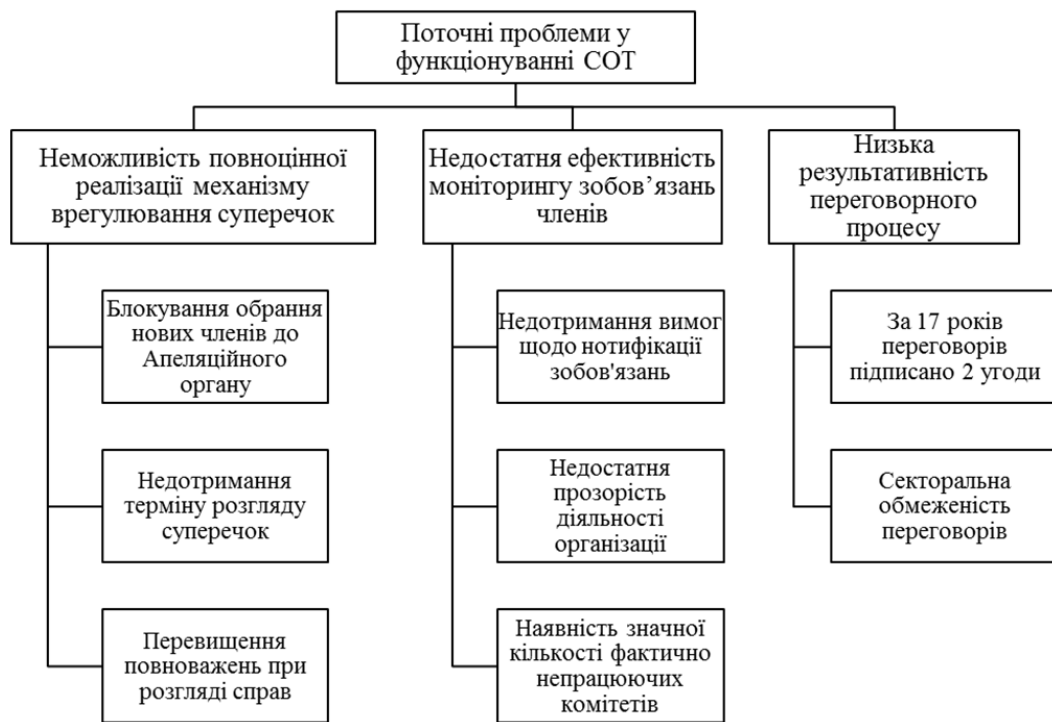

Рис. 3. Проблемні сфери функціонування СОТ

Джерело: побудовано автором на основі власних досліджень.

Таблиця 2

**ПРИЧИНИ НЕМОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК
ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ**

Проблема	Причини	Можливі варіанти вирішення
Неможливість повноцінної реалізації механізму врегулювання суперечок	Перевищення Апеляційним органом законодавчо передбаченого дев'яносто денного терміну для розгляду суперечок	Внесення змін до Домовленості про правила і процедури врегулювання суперечок з метою заборони перевищення 90-денного терміну розгляду
		Збільшення кількості членів Апеляційного органу з 7 до 9, що дозволить географічно розширити представництво членів
		Використання найтипівіших врегульованих раніше суперечок у якості прецеденту
	Продовження роботи члена Апеляційного органу над справами після завершення терміну його повноважень	Законодавче закріплення можливості завершення розгляду справи після завершення терміну повноважень члена

Проблема	Причини	Можливі варіанти вирішення
	Квазі-автоматичне призначення члена органу на ще один термін	Встановлення одного терміну для членів Апеляційного органу на 6—8 років
	Несвоєчасне повідомлення члена Апеляційного органу про відставку	
	Перевищення експертами своїх повноважень, які шляхом прийняття рішень розширювали тлумачення положень угод СОТ	Внесення змін до Домовленості про правила і процедури врегулювання суперечок щодо передбачення розгляду питань в обсязі, необхідному виключно для вирішення спору
	Розгляд вимог, які не були безпосередньо зазначені в апеляційному оскарженні	

Джерело: складено автором на основі власних досліджень.

Ще одним напрямом, якому заінтересовані країни приділяють значну увагу, є моніторинг виконання зобов'язань. Деякі члени СОТ не завжди дотримуються вимог щодо нотифікації зобов'язань. Торговельна політика таких членів залишається непрозорою, що унеможлиблює контроль за дотриманням правил СОТ. Це в свою чергу призводить до того, що компанії-експортери не можуть отримати інформацію щодо доступу до ринків країн-імпортерів, а отже не можуть конкурувати з національними компаніями на рівних умовах. Вирішення цього питання можливе тільки за умови зміни правил на жорсткіші (табл. 3).

Таблиця 3

ПРИЧИНИ ТА МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ НЕДОСТАТНЬОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МОНІТОРИНГУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЧЛЕНІВ

Проблема	Причини	Можливі варіанти вирішення
Недостатня ефективність моніторингу зобов'язань членів СОТ	Недотримання деякими членами вимог щодо нотифікації зобов'язань	Підвищення рівня прозорості процедур шляхом: надання можливості надсилати коментарі до нотифікацій і відповіді на них, зобов'язання членів пояснювати причини затримки відповідей на коментарі
	Несвоєчасні відповіді ряду країн на поставлені іншими членами питання щодо їхньої торговельної політики	Запровадження санкцій за навмисне несвоєчасне подання або неподання членом нотифікацій
	Обмеженість ресурсів країн, що розвиваються, для виконання зобов'язань та дотримання термінів подання нотифікацій	Надання дозволу Секретаріату при підготовці звіту використовувати інформацію з проблемного питання, надану іншими членами
	Відсутність повноважень Органу з огляду торговельної політики оцінювати дотримання правил	

Джерело: складено автором на основі власних досліджень.

До програми Дохійського раунду у 2001 році були включені питання сільськогосподарства, доступу до ринку несільськогосподарських товарів, торгівлі у сфері послуг, сприяння торгівлі, правил торгівлі, торговельних аспектів прав інтелектуальної власності, електронної комерції. Протягом останніх років через безпрецедентні темпи розвитку міжнародної торгівлі до них додалися питання сталого розвитку, трансферу технологій, сприяння розвитку інвестування тощо. Однак на нинішньому етапі переговори сфокусовані лише на таких секторах, як сільське господарство, торгівля у сфері послуг і субсидії у сфері рибальства. Усі домовленості, яких вдалося досягти за сімнадцять років, — це Угода про спрощення процедур торгівлі та Угода про скасування експортних субсидій на сільськогосподарські товари.

Таблиця 4

**ПРИЧИНИ ТА ВАРІАНТИ ПІДВИЩЕННЯ
РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕРЕГОВОРНОГО ПРОЦЕСУ**

Проблема	Причини	Можливі варіанти вирішення
Низька результативність переговорного процесу в рамках СОТ	Розбіжності інтересів (рішення, що просуваються розвиненими країнами, є не завжди прийнятними для країн, що розвиваються)	Всебічне сприяння проведенню багатосторонніх переговорів у сферах, де це є практично можливим
	Труднощі у прийнятті рішень консенсусом усіма 164 членами	У сферах, де консенсус неможливий, активна підтримка багатосторонніх угод з обмеженою кількістю учасників, відкритих для вступу всіх членів
	Неможливість СОТ висувати власні ініціативи чи самостійно накладати санкції на держави у разі невиконання домовленостей	Посилення політичної підтримки участі в СОТ, включаючи можливі варіанти зміни періодичності проведення Конференцій міністрів, активізації процесів за рахунок залучення вищих посадових осіб

Джерело: складено автором на основі власних досліджень.

Ще одним викликом, який постає перед СОТ, є невідповідність існуючих регуляторних правил рівню розвитку науково-технічного прогресу. В умовах четвертої промислової революції особливо актуальними стають переговори з питань трансферу технологій та електронної комерції. Використання Інтернету речей (Internet of things), Big Data, Blockchain, штучного інтелекту (Artificial Intelligence) в процесах спрощення процедур торгівлі є об'єктивною реальністю в розвинених країнах. Відсутність універсальних правил щодо використання цих інструментів є бар'єром на шляху подальшого зростання обсягів міжнародної торгівлі. Тому наразі надзвичайно важливим завданням є модернізація існуючих правил торговельної системи до нинішнього рівня технологічного розвитку.

Висновки. Недостатня ефективність функціонування Світової організації торгівлі зумовлена накопиченням протягом останніх двох десятиріч невір-

шених питань, небажанням ряду учасників такої системи грати за її правилами, а також невідповідністю розвитку правил та угод організації технологічному розвитку. При цьому питання низької результативності СОТ розглядалося фрагментарно: увага більшості науковців зосереджувалася на таких проблемних напрямках як система врегулювання суперечок чи регулювання торгівлі сільськогосподарською продукцією. Тож у сучасних умовах з метою досягнення якісного результату дослідження проблем і пошуку їх рішень для СОТ доцільним є проведення комплексного аналізу засад діяльності організації.

Ключовими питаннями, що потребують вирішення, є неможливість повноцінної реалізації механізму врегулювання суперечок, недостатня ефективність моніторингу зобов'язань членів і низька результативність переговорного процесу Єдиним вірним виходом з ситуації, що склалася, є невідкладний початок переговорів за участі якнайбільшої кількості членів, заінтересованих у відновленні ефективної та прозорої діяльності організації, а також досягнення конкретних результатів, зокрема, підписання багатосторонніх угод з таких питань, як електронна комерція, внутрішнє регулювання у сфері послуг, субсидій у галузі рибальства, сприяння інвестуванню тощо, що дозволить завершити поточний раунд переговорів та перейти до наступного раунду, до мандату якого будуть віднесені актуальні питання розвитку світової торгівлі.

Наразі виключно розвинені країни (США, ЄС, Канада) висувають пропозиції щодо стабілізації функціонування глобальної торговельної системи. Країни, що розвиваються, та найменш розвинені країни або приєднуються до існуючих ініціатив, або взагалі не визначалися із власною позицією щодо зазначених питань. Однак з метою запобігання дисбалансу між країнами з різним рівнем економічного розвитку та різним ступенем лібералізації доступу до ринків усім членам, що наразі не приділяли достатньої уваги проблемним питанням функціонування СОТ необхідно терміново долучатися до процесу оновлення універсальних правил міжнародної торгівлі.

Література

1. Cottier T. Reforming the WTO: the Decision-Making Triangle Revisited / T. Cottier, M. Elsig // Cambridge University Press. — 2011.
2. Patterson E. What is Wrong with the WTO: Rethinking the Institutional Design. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.globalpolicyjournal.com/articles/world-economy-trade-and-finance/what%C3%A2%E2%82%AC%E2%84%A2s-wrong-wto-rethinking-institutional-design>.
3. Adlung R., Mamdouh H. Plurilateral trade agreements: An escape route for the WTO? — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201703_e.htm.
4. McDaniels D., Molina A.C., Wijkström E. How does the regular work of WTO influence regional trade agreements? — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201806_e.htm.
5. Pedersen P., Diakantoni A., Perez del Castillo C. WTO Trade Monitoring Ten Years on Lessons Learned and Challenges Ahead. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201807_e.htm.

6. Bekkers E., Teh R. Potential economic effects of a Global Trade Conflict — Projecting the medium-run effects with the WTO Global Trade Model. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201904_e.htm.
7. Roy M. Elevating services. Services trade policy, WTO commitments, and their role in economic development and trade integration. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201901_e.htm.
8. Циганкова Т. М. Сучасні коаліції та угруповання СОТ у формуванні глобальної торгової політики / Т. М. Циганкова, Г. В. Солодковська // Міжнародна економічна політика. — 2010. — № 1-2. — С. 22–40.
9. Yatsenko O. Trade policy as an instrument of economic development / Olha Yatsenko // Міжнародний науково-аналітичний, оглядовий, друкарський і електронний журнал Інституту економіки імені Паата Гугушвілі Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі. — Тбілісі, 2017. — № 2. — С. 55-71.
10. Esig M. The Functioning of the WTO: Options for Reform and Enhanced Performance. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://e15initiative.org/publications/functioning-wto-options-reform-enhanced-performance>.
11. Зеленько Г. Консенсус. Політична енциклопедія. / За ред. Ю. Левенець, Ю. Шаповал // Парламентське видавництво. — 2011. — 352 с.
12. Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP). — Режим доступу до ресурсу: <https://international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/cptpp-ptppg/index.aspx?lang=eng>.
13. Agreement on Government Procurement (GPA). — Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm.
14. Information Technology Agreement (ITA). — Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/tratop_e/inftec_e/inftec_e.htm.
15. Угода про заснування Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 р. № 995_342 // Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2008.
16. Osakwe C. WTO fundamentals are sound, but the architecture requires reform and modernisation for the 21st century global economy. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://e15initiative.org/blogs/wto-fundamentals-are-sound-but-the-architecture-requires-reform-and-modernisation-for-the-21st-century-global-economy>.
17. EU shares its vision for WTO modernisation. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.neweurope.eu/article/eu-shares-its-vision-for-wto-modernisation>.
18. Члени СОТ обговорили напрямки реформи організації. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2566424-cleni-sot-obgovorili-napramki-reformi-organizacii.html>.
19. Муляк В. Рік на зміни: що може врятувати СОТ від знищення Трампом. / Європейська правда. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/09/18/7087050>.

References

1. Cottier T., (2011) Reforming the WTO: the Decision-Making Triangle Revisited / T. Cottier, M. Elsig // Cambridge University Press.
2. Patterson E., (2017) What is Wrong with the WTO: Rethinking the Institutional Design. Retrieved from: <https://www.globalpolicyjournal.com/articles/world-economy-trade-and-finance/what%3A%2E%82%AC%2E%84%A2s-wrong-wto-rethinking-institutional-design>.

3. Adlung R., Mamdouh H., (2017) Plurilateral trade agreements: An escape route for the WTO? Retrieved from: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201703_e.htm.
4. McDaniels D., Molina A.C., Wijkström E., (2018) How does the regular work of WTO influence regional trade agreements? Retrieved from: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201806_e.htm.
5. Pedersen P., Diakantoni A., Perez del Castillo C., (2018) WTO Trade Monitoring Ten Years on Lessons Learned and Challenges Ahead. — [Електронний ресурс]. Retrieved from: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201807_e.htm.
6. Bekkers E., Teh R., (2019) Potential economic effects of a Global Trade Conflict — Projecting the medium-run effects with the WTO Global Trade Model. Retrieved from: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201904_e.htm.
7. Roy M., (2019) Elevating services. Services trade policy, WTO commitments, and their role in economic development and trade integration. Retrieved from: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201901_e.htm.
8. Tsigankova T., (2010) Modern coalition and WTO group in formation of global trade policy / T. Tsigankova, G. Solodkovsky // Mizhnarodna ekonomichna polityka. No. 1–2. P. 22–40
9. Yatsenko O., (2017) Trade policy as an instrument of economic development / O. Yatsenko // The international scientific and analytical, reviewed, printing and electronic journal of Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University «Economisti» — Tbilisi. — № 2. — P. 55-71.
10. Eslig M., (2016) The Functioning of the WTO: Options for Reform and Enhanced Performance. Retrieved from: <http://e15initiative.org/publications/functioning-wto-options-reform-enhanced-performance>.
11. Zelenko G., (2011) Consensus. Political Encyclopedia. / Ed. Yu. Levenets, Y. Shapoval // Parliamentary Publishing House. — p. 352 [In Ukrainian].
12. Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP). Retrieved from: <https://international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/cptpp-ptpgp/index.aspx?lang=eng>.
13. Agreement on Government Procurement (GPA). Retrieved from: https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm.
14. Information Technology Agreement (ITA). Retrieved from: https://www.wto.org/english/tratop_e/inftec_e/inftec_e.htm.
15. Agreement establishing the World Trade Organization of April 15, 1994 No. 995_342. / Verkhovna Rada of Ukraine. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. 2008 [In Ukrainian].
16. Osakwe C. WTO fundamentals are sound, but the architecture requires reform and modernisation for the 21st century global economy. Retrieved from: <http://e15initiative.org/blogs/wto-fundamentals-are-sound-but-the-architecture-requires-reform-and-modernisation-for-the-21st-century-global-economy>.
17. EU shares its vision for WTO modernisation. Retrieved from: <https://www.neweurope.eu/article/eu-shares-its-vision-for-wto-modernisation>.
18. WTO members discussed directions for reform of the organization. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2566424-cleni-sot-obgovorili-napramki-reformi-organizacii.html> [In Ukrainian].
19. Mulyak V. A year for change: what can save the WTO from the destruction by Trump. / Evropeiska pravda. Retrieved from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/09/18/7087050> [In Ukrainian].

Стаття надійшла 29.06.2018